

ності.

Як відзначають психологи, інтереси та склонності відіграють велику роль у запам'ятуванні усого, що так чи інакше пов'язаними [10:12]. Особливо це стосується професійної пам'яті, що краще закарбовуєте, що входить до сфери професійних інтересів [10:13]. У зв'язку з цим ми рекомендуємо використовувати мористичні ситуації під час навчання студентів немовінних факультетів за їхнім фахом. Такі ситуації викликають позмінний інтерес у студентів. Наприклад:

TEACHER: “*Every day we breathe oxygen. What do we breathe?*

WILLIE:

“*Nitrogen*” [16].

Отже, була встановлена генетична схожість двох форм запам'ятування. Недовільне запам'ятування тогує ґрунт для появи досконалого запам'ятування, а далі вступає з ним у складні зв'язки та мовленнєві [6:5]. Недовільне запам'ятування передує формальному структурно своєрідної мнемічної лінії, що спирається на використання засобів пізнавальної діяльності. Лішче на певному рівні емоційності засоби пізнавальної діяльності виступають в якості рішальної умови довільного запам'ятування та забезпечують його продуктивність [7:21]. З'ясовано, що система пізнавальних адекватно відображує систему навчального матеріалу, який несе на засвоювані, і створює внутрішньо власне пізнавальну мотивацію винальної діяльності, що зумовлює формування внутрішньої настінки під час збереження того, що буде необхідно в майбутньому. Внутрішня настінка настінка спроможна не лише компенсувати відсутність, але й перевинувати ефект відповідної зовнішньої міжчленської настінки [9:17]. Сама по собі відсутність чи наявність пізнавальної настінки не вирішує справу. У запам'ятуванні головне – казує свою перевагу в пам'яті порівняно з пізнавальним настінком, коли вона реалізується через рациональні прийоми запам'ятування [6:287].

Забезпечити недовільне запам'ятування означає організувати вчальну діяльність так, щоб важливий матеріал студентів запам'ятували, коли вони займаються саме ним, а не запам'ятуванням, набагато складніше, але набагато підінше, ніж вимагати від студентів довільного запам'ятування [8:300].

Таким чином, орієнтація навчання на недовільне запам'ятування знань створює найбільш сприятливі умови для формування

внутрішньої, пізнавальної мотивації навчальної діяльності. Рациональна організація цієї діяльності відкриває шлях до дійсно ефективного розв'язання проблеми розвивачого навчання [9:20].

Одже, для раціональної організації навчання іноземної мови викладач не повинні нехтувати засобами, що сприяють недовільному запам'ятуванню. Допільно використовувати тоді засоби підвищення ефективності навчання, як ролкові ігри, проблемні та гумористичні ситуації, які в уміших руках викладачів можуть стати могутньою зброєю в боротьбі за знання студентів.

ЛІТЕРАТУРА

- Аткінсон Р. Человеческая память и процесс обучения. – М.: Прогресс, 1980. – 528 с.
- Беляєв Б.В. О применении принципа сознательности в обучении иностранному языку // Психология в обучении иностранному языку. – М.: Просвещение, 1967. – С. 5-17.
- Бориско Н.Ф. Особенности представления учебного материала // Методика интенсивного обучения иностранным языкам. – К.: Вид. шк., 1988. – С. 161-178.
- Зинченко В.П., Величковский Б.М., Вучетич Г.Г. Функциональная структура зрительной памяти. – М.: МГУ, 1980. – 272 с.
- Зинченко П.И. Исследования психологии памяти // Проблемы психологии памяти. – Х.: ХГУ, 1969. – С. 3-11.
- Зинченко П.И. Непроизвольное запоминание. – М.: АЛН РСФСР, 1961. – 559 с.
- Ляудис В.Я. Строение процесса запоминания // Проблемы психологии памяти. – Х.: ХГУ, 1969. – С. 21-40.
- Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М.: Педагогика, 1976. – 416 с.
- Середа Г.К. О структуре учебной деятельности, обеспечивающей высокую продуктивность непроизвольного запоминания // Проблемы психологии памяти. – Х.: ХГУ, 1969. – С. 12-20.
- Смирнов А.А. Психология запоминания. – М.-Л.: АЛН СССР, 1948. – 328 с.
- Шандриков В.Д., Анисимова Н.П., Корнєєва Е.Н. Познавательные процессы и способы в обучении. – М.: Просвещение, 1990. – 142 с.
- Голебівська А. Getting Students to Talk. – Prentice Hall International (UK) Ltd, 1990. – 161 p.
- Livingstone C. Role Play in Language Learning. – London: Longman, 1983. – 127 p.
- Ladousse G.P. Role Play. – Oxford: University Press, 1992. – 181 p.
- V. Black, McNorton M., Malederez A., Parker S. Speaking Advanced. – Oxford: University Press, 1993. – 102 p.
- Pochepitsov G.G. Language and Humour. – Kyiv, 1982. – 327 p.

ВИКЛАДАННЯ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ
НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ. ДОСВІД. ПОШУКИ

Збірник наукових праць

Випуск 10

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ХАРЬКОВСКИЙ
НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени В.Н.КАРАЗИНА
ЦЕНТР МЕЖДУНАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

**ПРЕПОДАВАНИЕ ЯЗЫКОВ В ВУЗЕ
НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ**
МЕЖПРЕДМЕТНЫЕ СВЯЗИ
НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ. ОПЫТ. ПОИСКИ

Сборник научных трудов
Выпуск 10

Харьков
КОНСТАНТА
2006

ЛІТЕРАТУРА

- Азимов Э.Г., Шукін А.Н. Словарь методичких термінів (практика преподавання языков). – СПб: Златогусть, 1999. – 453 с.
- Васильєва А. Н. Художественная речь: Курс лекций по стилистике. – М.: Рус. яз., 1983. – 230 с.
- Выготзків В. В. Язык художественной прозы. – М.: Наука, 1980.
- Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чужестранному языку. – М.: Рус. яз., 1973. – 284 с.
- Кулибіна Н. В. Зачем, что и как читать на уроках: (методическое пособие для преподавателей). – СПб: Златогусть, 2001. – 256 с.
- Мамонтов А. С. Язык и культура: сопоставительный аспект изучения. – М.: Флинта, 2000. – 129 с.
- Новиков Л. А. Лингвистическое толкование художественного текста. – М.: Рус. яз., 1979. – 310 с.
- Пассов Е. И. Иноязычная культура как содержание иноязычного образования // Мир русского слова. – 2001. – № 3. – С. 79-86.

ДОВІЛЬНЕ ТА НЕДОВІЛЬНЕ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Кобза О.І., Лешивська Н.О. (Харків)

У запропонованій роботі обговорюються важливі проблеми психології запам'ятування. Зокрема, розглядається співвідношення довільного та недовільного запам'ятування під час навчання англійської мови. Подано практичні рекомендації щодо використання методів, сприяють недовільному запам'ятуванню навчального матеріалу.

Ключові слова: довільне запам'ятування, недовільне запам'ятування.

В данній роботі обсуждаються важливі проблеми психології запам'ятування. В частності, розглядається соотношення процесів довільного та недовільного запам'ятування під час навчання англійської мови. Подано практичні рекомендації щодо використання методів, сприяють недовільному запам'ятуванню навчального матеріалу.

In the present article the important problems of the psychology of memory are discussed. In particular, the correlation of voluntary and involuntary memory in teaching English is considered. Some practical recommendations concerning the use of the methods promoting the involuntary remembering of the material studied.

Key words: voluntary memory, involuntary memory.

Актуальна вимога сучасності до вищих навчальних закладів – викладання висококваліфікованих фахівців, які володіють не лише тонкими своєї професії, але й іноземного мовою як інструментом для постійного уdosконалення своєї професійної майстерності.

Завдання викладачів під час навчання іноземних мов – обрати найбільш ефективні прийоми та методи, що сприяють швидкому та привоку засвоєнню знань. При цьому викладач повинен брати до уваги усі досягнення в царині психології пам'яті.

Нашию метою не є широке дослідження всіх проблем, пов'язаних з психологією запам'ятування. Ми ставимо перед собою більш вузьку мету – частково з'ясувати лише деякі питання, що мають велике значення під час навчання іноземної мови. Ми торкаємося проблеми залежності запам'ятування від меморіальної спрямованості діяльності, розглядаючи проблему довільного та недовільного запам'ятування та їх взаємозв'язку. Наше завдання – не лише встановити оптимальне співвідношення довільного та недовільного запам'ятування у національному процесі, але й розглянути деякі прийоми та методи, сприяючі недовільному запам'ятуванню навчального матеріалу.

Розглядаючи ці питання, ми спираємося на результати досліджень, здійснених видатними фахівцями в царині психології та педагогіки [2; 4 – 10], а також на дані багаторічного досlidу роботи з навчанням англійської мови студентів немовніх факультетів.

Питання про значення внеску психології у підвищення ефективності методів навчання постало природно. Дійсно, психологічна наука має значний вплив на систему освіти. Для ефективного розв'язання основних проблем навчання необхідні теорії, які розглядають, як знання представлені в пам'яті та як із цих структур знання вилучається необхідна інформація, як до них структур додається нова інформація, а також яким чином ця система здійснює розширення структур знань через процеси саморозвитку [1:490].

Найважливішу роль у запам'ятуванні відіграють, безперечно, волеві якості людини. Цілеспрямоване запам'ятування має яскраво виражений вольовий характер. Гарна пам'ять великого мірою залежить від бажання запам'ятувати, від наполегливості, від уміння переборювати труднощі, що виникають у процесі запам'ятування. Невдачі в запам'ятуванні часто зумовлені недостатнім розвитком саме цих якостей особистості та є нерідко показником не поганої пам'яті, а слабкої волі людини [10:15].

Виключно великий вплив на запам'ятування мають особливості розумової діяльності тих, хто запам'ятує. Усвідомлення заучуван-

ня – одна з найважливіших умов його успішності. Тому вміння підіти правильно усвідомити матеріал відіграє в запам'ятовуванні особливо важливу роль [10:16].

Одним з основних принципів ефективності сприйняття на заняттях є обов'язкове поєднання сприйняття з розумінням. Розриви ці процеси в часі неприпустимо, оскільки в іншому випадку сприйняття втрачає одну з своїх головних властивостей – усвідомлення [11:56].

З того факту, що володіння мовою характеризується несвідомою інтуїтивним використанням фонетичних, лексичних та граматичних засобів мови, зовсім не випливає, що й сам процес засвоєння цих засобів повинен бути обов'язково інтуїтивним. Таким булає засвоєння мови лише в умовах та під впливом іншомовного оточення та життєвої необхідності користуватися цією мовою. Але в умовах навчального закладу відбувається організоване та цілеспрямоване навчання із земної мови, яке відбувається на основі дидактичного принципа усвідомлення [2:9]. І питання про реалізацію принципу усвідомлення навчанні іноземної мови повинно зарахуватися до питань, які відбуваються в умовах свідомого надбання ними практичних мовленівих навичок [2:8]. Найбільш раціонально відігравовувати зразки, перше, на основі надбання відповідних теоретичних знань та, по-друге, в умовах тренування студентів у безпосередньому спілкуванні, прагнучи автоматизації мовних зразків раніше надбання теоретичних знань та їх використання в реальному іншомовному спілкуванні, однак не можна дійти всупереч психологічним закономірностям та дидактичним принципам усвідомлення [2:16].

Запам'ятовування є мнемічним ефектом психологічних процесів, які завжди відбуваються під час виконання будь-якої діяльності, та, навколо неї є незалежним від особливостей цієї діяльності, та, навіть найбільше ними зумовлюється. Будь-яка діяльність людини характеризується насамперед спрямованістю [10:50]. Ми маємо намір слідувати, як впливає на запам'ятовування лише один із видів самовданості, найбільш притаманний для навчальної діяльності людини – та особливо для засвоєння знань у процесі навчання. Ми маємо уважати так звану мнемічну спрямованість, або спрямованість на запам'ятовування. У тих випадках, коли безпосереднім джерелом мнемічної спрямованості є свідомий намір запам'ятати, запам'ятовування особливим видом психічної діяльності – довільним запам'ятовуванням. Звичайно юному протиставляється неловільне запам'ятовування, що відбувається в тих випадках, коли мнемічне завдання не пр

пачується, та діяльність, що веде до запам'ятовування, спрямована на досягнення будь-якої іншої мети [10:51].

Відмінність цих видів запам'ятовування цілком правомірна. Але разом із тим було б неправильно розуміти його як абсолютно протиставлення одного вида запам'ятовування другому [10:51].

Найбільш яскраво виражена мнемічна спрямованість, звичайно, у процесі довільного запам'ятовування. Наявність мнемічної спрямованості має важливе значення насамперед для продуктивності запам'ятовування. Відомо, що довільне запам'ятовувати, що набувається в підсвіті, ніж недовільне. Намір запам'ятати слід вважати одним із найоловінніших умов успішності запам'ятовування [10:52]. Очевидно є й велика роль, яку відігає вміння запам'ятовувати, що набувається в результаті досвіду, практики запам'ятовування [10:16]. Прийоми запам'ятовування ложить різноманітні: групування, видлення опорних пунктів, план, класифікація, структурування, схематизація, аналогія, перекодування, серійна організація матеріалу, асоціації, повторення та інші [11:63-64]. Від характеру прийомів, якими володіє людина, від вміння користуватися ними, від свідомого ставлення до них значного мірою залежить успіх запам'ятовування [10:16].

Проте недоопинка недовільного запам'ятовування суттєво шкодить і психології пам'яті, і педагогії [6:4]. Недовільне запам'ятовування є продуктом будь-якої цілеспрямованої діяльності. У людини воно здійснюється у свідомій, вольовій діяльності, тоб'язаній із досягненням свідомо поставлених цілей. Але ю у цих випадках сам акт запам'ятовування є недовільним, тобто неусвідомленим [6:4].

Вплив активності діяльності на запам'ятовування є безперечним, оскільки активність є основного та найбільш характерного рисого будь-якої діяльності [10:100]. Саме під час діяльності та спілкування формуються шляхи керування пам'ятю [1:21]. І ступінь активності та самостійності розумової діяльності суб'єкта відіграє велику роль у забезпеченні продуктивності запам'ятовування [5:5]. Психологи відзначають перевагу запам'ятовування в тих випадках, коли воно досягається шляхом самостійного розв'язання завдання, порівняно з запам'ятовуванням готового матеріалу [10:101]. Чим більше самостійності виявляє людина під час будь-якої діяльності, тим більш сприятливі умови створюються для підвищення продуктивності недовільного запам'ятовування [6:219]. З метою систематичного формування у студентів навичок пізнавальної самостійності та забезпечення умов для недовільного запам'ятовування матеріалу у процесі самостійного здобуття знань доцільно використовувати на заняттях про-

блемні ситуації. Нами розроблена система проблемних ситуацій послідовно вводиться в навчальний процес при вивченні розділів граматики. Наприклад, у процесі вивчення конструкції Complex Object доцільно порівняти використання у складному ку інфінітива та дієприкметника:

I saw him cross the street.

Досвід показує, що під час вирішення проблемних завдань виникає пізнавальний інтерес, який сприяє підвищенню бачінні посебачення та недовільному запам'ятовуванню.

Недовільне запам'ятовування є низькою категорією пам'яті таким самим засобом фіксації досвіду, як і довільне запам'ятовування. У певних умовах воно може бути більш продуктивним, ніж вільне запам'ятовування [6:255].

Найважливішою умовою запам'ятовування є основний напрям діяльності та ті мотиви, якими людина керується у своїй діяльності. Найкраще недовільно запам'ятовується те, що виникає як результат діяльності. Тому відношення чого-небудь до діяльності як перешкоди до її виконання, безперечно, зумовлює ефективність запам'ятовування [10:90]. Таким чином, ті труднощі, що виникають у студентів під час вирішення проблемних завдань, створюють умову для запам'ятовування не лише самостійно здобутих знань, але і після закінчення пізнавальних завдань.

Необхідність активності суб'єкта під час первісного закарбування інформації виникає з самої природи рефлексорних зв'язків, які жать в основі будь-якого закарбування в пам'яті [6:168]. На психологів, сприйняття та усвідомлення нового матеріалу є однією з найважливіших етапів у процесі навчання. Від нього багато лежить у майбутньому, тому що саме тут формується активне, засноване на особистості до нового матеріалу, що набуває особого сенсу для студента, завдяки чому закладається фундамент тривалої пам'яті [3:161]. Оскільки пізнавальна активація суб'єкта звичайно сприяє виділення смислового змісту сприяє тривалому збереженню сприйняттої інформації [4:43].

Є певні відмінності у змісті матеріалу, що запам'ятовується довільно та змістовою сферою людського життя [5:5]. Не лише тільки, але й негативно забарвлений емоційні переживання мають вплив на успіх запам'ятовування, вони значно підвищують властивість збереження в пам'яті всього, що пов'язано з сильними

чуттями, порівняно з тим, що не виникало до себе нікого певного [10:14]. За нашими спостереженнями, потужним засобом вилучення на емоції студентів та, отже, ефективним прийомом, що сприяє зберіганню запам'ятовуванню, є гумористичні ситуації. Ми рекомендуємо використовувати їх під час навчання різних аспектів англійської мови: фонетики, лексики, граматики, аудіювання. Як засвідчує практика, вдало підібрана гумористична ситуація, що ілюструє наочний матеріал, запам'ятовується швидше, ніж будь-яке правило. Отже, особливості використання герундія можна розглянути на прикладі ситуації:

— What's the difference between a camel and a man?

— Er... well, a camel can go on working for a week without drinking whereas in the case of a man it is the other way round. A man can go on drinking for a week without working [16].

Будь-які гумористичні ситуації викликають інтерес у студентів та сприяють підвищенню мотивації навчання.

Виключно важливе значення для характеристики меморіальної спрямованості мають мотиви запам'ятовування. У цьому відношенні запам'ятовування нічим не відрізняється від будь-якої іншої діяльності, у характеристиці якої мотивам, що спонукують до її виконання, по-вино відволіється переважно місце [10:77-78]. Життя на кожному кроці доводить нам залежність запам'ятовування від мотивів діяльності [6:224]. Підвищена мотивація збільшує тривалість збереження сліду пам'яті [4:60]. Таким чином, особливості діяльності в провій ситуації зумовлюють більш високі показники запам'ятовування угринок при навчальному мотиві [6:234]. Ігровий мотив викликає у студентів пристраєння досягти найкращих результатів [6:231; 12 - 15]. У зв'язку з цим спідівідзначити допоміжність використання роликових ігор у процесі навчання усного мовлення. Викладачами кафедри англійської мови Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна розроблено чимало роликових ігор, що послідовно вводяться у навчальний процес залежно від їхньої складності ("My Family", "Meals", "The City I Live In", "University", "My Speciality", "Business Contacts", "Scientific Conference"). Студенти сприймають рольову гру як суто игрову діяльність, при цьому її навчальний характер ними не усвідомлюється, що створює на заняттях атмосферу вільного, невимушшеного спілкування та сприяє недовільному запам'ятовуванню матеріалу. Крім цього, таки при, як "My Speciality", "Business Contacts", "Scientific Conference", викликають у студентів професійний інтерес, тому що вони можуть бути корисними в іншій майбутній професійній діяль-